

Krzysztof NIEWIADOMSKI, Ewa NIEROBA, Ireneusz ZAWŁOCKI
Politechnika Częstochowska, Polska

*Większość nauczycieli traci czas na zadawanie pytań,
które mają ujawnić to, czego uczeń nie umie,
podczas gdy nauczyciel z prawdziwego zdarzenia
stara się za pomocą pytań ujawnić to, co uczeń umie
lub czego jest zdolny się nauczyć.*

Albert Einstein

Zarządzanie nauką studentów przez nauczycieli akademickich

Jedną z ważniejszych umiejętności nauczyciela w osiągnięciu pozytywnych rezultatów dydaktycznych i wychowawczych jest zarządzanie czasem. „Tak naprawdę nie możemy zarządzać czasem, ale możemy zarządzać sobą w taki sposób, aby skutecznie osiągnąć pożądane cele” [Talar 2003: 102]. Nauczyciele, którzy potrafią dobrze wykorzystać czas, działają efektywniej i osiągają w swoich poczynaniach lepsze rezultaty. Czas jest ważnym zasobem każdego człowieka. Analiza czasu, jaki mamy do dyspozycji, oraz zadań, które musimy wykonać, może pomóc w wyborze najbardziej efektywnych metod jego wykorzystania w procesie dydaktycznym. Właściwa gospodarka czasem zaczyna się od sprecyzowania celów i ustalenia priorytetów. Najwięcej czasu można zaoszczędzić, rezygnując z pewnych czynności. Produktywność człowieka można poznać, między innymi, po tym, jakich czynności zdecydował się on nie wykonywać. Szybkie i stanowcze podejmowanie decyzji może zaoszczędzić wiele czasu. Ważniejsze od wszystkich trików i technik gospodarowania czasem jest „higiena psychiczna”. Nauczyciele „z powołania” wiedzą lepiej, co jest ważne w nauczaniu niż „nauczyciele technokraci”. Nieprzyjemne sprawy lepiej załatwiać w pierwszej kolejności. Nie wszystko musimy robić sami. Część zadań można przekazać uczniom, studentom. Każda chwila ma swoją wartość, dlatego należy starać się dobrze wykorzystać każdy moment (na naukę, pracę, radość, refleksje, zabawę, wypoczynek). Nie można dopuścić do tego, by czas był trwoniony. Kto pozwoli, aby sprawy pilne zawładnęły jego życiem, często nie daje rady zająć się tym, co jest naprawdę ważne. Dzisiaj nauczyciel akademicki nie ma czasu na „dydaktykę”. Musi jednak wypełniać standardy jakości kształcenia, które tak naprawdę nie dotyczą studenta tylko biurokracji. „Chyba wyjdę na ostatniego komunistę, za PRL-u czułem się absolutnie wolny i pod wieloma

względami pracowało mi się lepiej niż teraz. Szedłem pod prąd i robiłem, co mi się podobało, choć nikt nie chciał wierzyć, że jest to możliwe. Teraz wszystko jest podporządkowane schematom. Codziennie robimy coś, co ogranicza naszą wolność. Nasze instytucje naśladują jak papugi wszystko, co dzieje się na Zachodzie, nawet to z czego Zachód się wycofuje – choćby z takiej metrycznej oceny nauk humanistycznych” [Królikowski 2014: 20].

Jeżeli chcesz utrzymać się na uczelni – ucz słabo, bo i tak nikt na to nie zwraca w praktyce uwagi, ale musisz mieć „punkty”.

„Osiągnięcia nauczyciela należy mierzyć efektami, a nie włożonymi w nie wysiłkami lub zużytą energią. Należy inwestować czas i pracę w czynności, które można wielokrotnie wykorzystać. Należy pracować szybko, ale nie w pośpiechu. Można uniknąć w ten sposób błędów, które pociągają za sobą stratę czasu. Należy kontrolować co pewien czas, czy nie da się jeszcze ulepszyć metod, za pomocą których wykonujemy rutynowe czynności. Należy mieć czas na spontaniczne pomysły. Należy planować nie tylko w myślach, ale także na piśmie. Należy uporządkować swoje materiały (nie szukać ich na zajęciach).

Należy nauczyć się odmawiać. Nie pozwól innym całkowicie się absorbować” [na podstawie: Schaefer 2008: 161–179].

1. Badanie

W celu uzyskania informacji na temat zarządzania czasem w procesie nauczania studentów przez nauczycieli akademickich przeprowadzone zostało badanie pilotażowe. Wzięło w nim udział 31 studentów uczelni technicznej. Zostali oni poproszeni o odpowiedzi na poniższe pytania. Obok pytań zaprezentowane zostały charakterystyczne odpowiedzi studentów. Przedstawiony materiał może być przydatny do dyskusji na podjęty temat, nie stanowi jednak precyzyjnego pomiaru badawczego.

1. Czy uważasz, że nauczyciele akademicy dobrze zarządzają czasem na prowadzonych przez siebie zajęciach?

Dwudziestu studentów (20) odpowiedziało na to pytanie, że nauczyciele akademicy dobrze zarządzają czasem na prowadzonych przez siebie zajęciach dydaktycznych, natomiast jedenastu (11), że nie.

a) jeśli tak, to dlaczego?

Wśród wypowiedzi studentów twierdzących, iż nauczyciele akademicy dobrze zarządzają czasem na zajęciach dydaktycznych pojawiły się następujące:

„Wywiązują się z założeń programowych, są przygotowani do prowadzenia zajęć, dowiadują się dużo ciekawych rzeczy, mają dobry plan pracy, przekazują istotne rzeczy, są dobrze zorganizowani, ponieważ oprócz prowadzenia zajęć mają wiele innych spraw do wykonywania na uczelni”.

Z uzyskanych wypowiedzi wynika, iż większość badanych studentów uważa, że nauczyciele akademicy dobrze zarządzają prowadzonymi przez siebie zajęciami. Nasuwa się jednak pytanie, dlaczego jedna trzecia respondentów mia-

ła inne zdanie na ten temat. Sądzą oni, że nauczyciele akademicy nie bardzo mają pomysł na dobre zajęcia.

b) jeśli nie, to dlaczego?

Reprezentujący ten pogląd studenci stwierdzili, że nauczyciele akademicy:

„Tracą czas na zbędne rzeczy, które wszyscy znają, zbyt długo przebiegają dyskusje na temat organizacji, brakuje im czasu na przedstawienie zasadniczych problemów, spóźniają się na zajęcia, ograniczają aktywność na zajęciach do jednego studenta, za bardzo skupiają się na wstępie, nie przechodzą do konkre-
tów i potem nie wiadomo nic z tych zajęć, są nieprzygotowani, prowadzą zajęcia by zająć czas, skupiają się na mało ważnych rzeczach, przedstawiają zbyt dużo teorii, a za mało praktyki, źle organizują zajęcia w ogóle”.

2. Czy jakość zajęć uzależniona jest od tytułu naukowego nauczyciela akademickiego?

Odpowiedzi „tak” udzieliło dziesięciu (10) studentów, natomiast „nie” dwudziestu jeden (21). Pojawiły się między innymi następujące stwierdzenia:

„Profesor ma więcej wiedzy i doświadczenia. Tytuł bardziej motywuje. Większy strach przed tytułem.

Bywa, że asystent lepiej prowadzi zajęcia od profesora. Młodzi nauczyciele, niemający wysokich tytułów, lepiej posługują się i częściej używają nowoczesnego sprzętu”.

Prosta logika wskazuje, że im wyższy tytuł naukowy nauczyciela akademickiego, tym lepsze rezultaty w nauczaniu. Okazuje się jednak, że nie wszyscy tak myślą. Większość respondentów uznała, że wysoki tytuł naukowy nauczyciela akademickiego nie zawsze przekłada się na jakość zajęć dydaktycznych.

3. Czy uważasz, że kobiety lepiej organizują zajęcia dydaktyczne niż mężczyźni?

Odpowiedzi „tak” udzieliło siedem (7) osób, natomiast „nie” dwadzieścia cztery (24). Jak widać, studenci biorący udział w badaniu uważają, że mężczyźni lepiej prowadzą zajęcia niż kobiety. Należało by to jednak zweryfikować na większej populacji badanych.

4. Czy nauczyciele używają często pomocy dydaktycznych na zajęciach?

Dwudziestu sześciu studentów (26) stwierdziło, że nauczyciele akademicy często stosują pomoce dydaktyczne (wykorzystują prezentacje multimedialne). Pięciu (5) jednak było odmiennego zdania. Pojawia się tutaj pytanie, jak studenci rozumieją pojęcie „pomoce dydaktyczne”. W badaniu nie zostało to sprecyzowane. Można sądzić, iż sam fakt posiadania na zajęciach przez nauczyciela sprzętu multimedialnego wystarcza studentom do udzielenia twierdzącej odpowiedzi na tak zadane pytanie.

5. Jakie czynności najczęściej wykonywane są przez Ciebie na zajęciach?

Na to pytanie dwadzieścia trzy (23) osoby odpowiedziały – piszę, słucham – dziewiętnaście (19), myślę – cztery (4), dyskutuję – dwie (2), rozwiązuję „sudoku” jedna (1). Jak widać, zdecydowana większość studentów stwierdziła, że na

zajęciach pisze i słucha. Takie stwierdzenia jak – myślę, dyskutuję, odkrywam, poznaję, pojawiają się rzadko bądź wcale. Takie nauczanie, w którym nauczyciel stara się wyłącznie skoncentrować na podręczniku, czy własnych notatkach, po to by student pytał, zwracał uwagę wtedy, gdy mu nauczyciel pozwoli, nie ma przyszłości. Badania funkcjonowania podczas nauki podkreślają potrzebę wzajemnego oddziaływania i współpracy studentów, podobnie jak współpracy nauczycieli z nimi.

6. Czy uważasz, że podejmowane treści na zajęciach będą dla Ciebie przydatne w przyszłej pracy zawodowej?

Szesnastu (16) studentów uznało, że treści przedstawiane na zajęciach będą dla nich przydatne w przyszłości, natomiast piętnastu (15) uważa, że nie. Jak widać głosy się tu prawie równo podzieliły.

7. Czy staram się uczęszczać na wszystkie zajęcia ujęte w programie?

Zdecydowana większość studentów, bo aż dwudziestu ośmiu (28) twierdzi, że stara się uczęszczać na wszystkie zajęcia ujęte w programie. Jedynie trzy (3) osoby powiedziały, że nie. W bardziej precyzyjnym badaniu należałoby uniknąć słowa „staram się”. Jednak w stwierdzeniu staram się uczęszczać, a uczęszczam jest duża różnica.

8. Jakie czynniki według Ciebie są najważniejsze w efektywnym zarządzaniu czasem na zajęciach dydaktycznych?

Wśród najważniejszych czynników mających wpływ na efektywne zarządzanie czasem na zajęciach dydaktycznych wymienione zostały przez badanych następujące:

„Skupienie się na przekazywanych treściach, streszczenie ważnych informacji w wyznaczonym czasie, dobra komunikacja, planowanie, przygotowanie, wiedza, mówienie z sensem, znajomość wiedzy słuchaczy na dany temat, dobra organizacja zajęć, skupienie się na rzeczach najważniejszych, zaangażowanie studentów, umiejętność przekazywania wiedzy, zachęcanie do zajęć, przygotowanie dodatkowych materiałów dydaktycznych, przyciąganie uwagi na najważniejsze zagadnienia z wykładu, planowanie czasem na zajęciach, przygotowanie nauczyciela na ewentualne »niespodzianki«, brak projektora, ksero itd., zorganizowanie prowadzącego, utrzymanie dyscypliny na zajęciach, zaplanowanie czasu na każdy wątek, współpraca prowadzącego ze studentami”.

Jak widać z uzyskanych wypowiedzi, studenci efektywność zarządzania czasem na zajęciach upatrują przede wszystkim w poczynaniach nauczyciela akademickiego.

2. Dodatki do zasadniczego problemu

„Nauczyciele powinni więcej wiedzieć o działaniu mózgu. Każda czynność związana z nauczaniem prowadzi do zmian w mózgu. Dlatego najlepiej może uczyć ten, kto rozumie, kiedy i dlaczego dochodzi do zmian. Wielu nauczycieli uważa nadal, że uczniom wystarczy powtórzyć wszystko trzy razy. Gerhard

Roth” [Petlak, Zajcowa 2010: 6]. Można uznać, iż w procesie nauczania za dużo czasu zajmuje dyktowanie, zapisywanie, odpytywanie. Mózg ludzki nie jest „pasywnym organem”, który pracuje tylko tak, jak to sobie wyobraża nauczyciel. Nauczyciel wyobraża sobie coś w określony sposób i w związku z tym narzuca dany tryb pracy, gdy tymczasem mózg ucznia w danej chwili „przedstawia sobie” albo „wykonuje” inne czynności. Mogą one być zależne od wcześniejszych wiadomości, doświadczeń i praktyki, jak również np. stresu czy zmęczenia.

Ważną rolę w zarządzaniu czasem odgrywa osobowość nauczyciela akademickiego. Psycholog H.J. Eysenck wyróżnił między innymi takie podstawowe wymiary osobowości, jak ekstrawersja, introwersja i neurotyzm.

Neurotyk to osoba wskazująca skłonności do reakcji nerwicowych. Pracę chce wykonać jak najlepiej, ale po drodze ma wiele problemów, szczególnie emocjonalnych. Wysoki wskaźnik neurotyzmu może oznaczać tendencje do reagowania lękiem oraz wyrażać się agresją i wrogością. Z reguły są to ludzie bardzo wrażliwi, a co za tym idzie i drażliwi. Neurotycy bardzo przeżywają swoje działania, w tym zawodowe.

Ekstrawertyk lubi ruch i działanie, nie zawsze kontroluje swoje uczucia, może mieć skłonności do agresji i łatwo go wyprowadzić z równowagi. Swoje emocje lubi uzewnętrzniać. Zatem zarządza raczej emocjonalnie niż intelektualnie, czy też refleksyjnie. Ekstrawersja cechuje też osoby poszukujące nowych doświadczeń. Duża otwartość na doświadczenia wiąże się z kreatywnością, dążeniem do poznawania nowych doświadczeń. Introwersja wiąże się z takimi cechami, jak: dystans w kontaktach społecznych, nieśmiałość. Introwertyk jest refleksyjny, powolny, nie lubi zmian. Dlatego też dokładnie sprawdza swoje wytyczne, może nie mieć czasu na kreatywne pomysły studentów.

Podsumowanie

Aby efektywnie wykorzystać swój czas, trzeba również zarządzać czasem swoich współpracowników, w przypadku nauczycieli akademickich są to również studenci. Zarządzanie czasem w procesie nauczania odgrywa ważną rolę. Najczęściej, rozważając o edukacji, mówi się o treściach nauczania, metodach, osobowości ucznia, nauczyciela itd. Można jednak powiedzieć, że dobrze zorganizowane zajęcia to efektywne zajęcia. Niektórzy nauczyciele z natury są dobrze zorganizowani. Jednak, jak wskazują wypowiedzi studentów, w wielu przypadkach tak się nie dzieje. Obecnie w uczelniach dużą wagę przywiązuje się do jakości kształcenia. Trzeba jednak zastanowić się, czy wprowadzane standardy są właściwe. Nauczyciel jest zobligowany do tworzenia specyficznego planu działania, tzn. spełniania określonych procedur. Istotne jest, czy czas ten jest zainwestowany w najważniejsze sprawy. W związku z tym problem zarządzania czasem w nauczaniu staje się godny zainteresowania w perspektywie podnoszenia jakości kształcenia.

Literatura

- Calaprice A. (1997), *Einstein w cytatach*, Warszawa.
- Hindle T. (2000), *Zarządzanie czasem*, Warszawa.
- Kostera M., Rosiak A. (2004), *Nauczyciel akademicki*, Gdańsk.
- Królikowski K., „Gazeta Wyborcza”, 23.04.2014, s. 20.
- Nelson B., Economy P. (2008), *Zarządzanie dla bystrzaków*, Gliwice.
- Petlak E., Zajcova J. (2010), *Rola mózgu w uczeniu się*, Kraków.
- Petty G. (2005), *Nowoczesne nauczanie gdańskie*, Gdańsk.
- Schaefer K. (2008), *Nauczyciel w szkole*, Gdańsk.
- Talar G. (2003), *Jak znaleźć pracę*, Warszawa.

Streszczenie

Artykuł dotyczy problemu zarządzania czasem nauki studentów przez nauczycieli akademickich. Podjęta została próba określenia wagi tego problemu w procesie nauczania. Co ma wpływ na zarządzanie czasem, jak dobrze organizować czas, jak ten problem widzą studenci to podstawowe treści artykułu.

Słowa kluczowe: zarządzanie czasem, student, nauczyciel akademicki, nauczanie, jakość kształcenia.

Time management. How teachers manage students time

Abstract

The article is about how teachers should manage students time. How to organize time? Also it tries to find answer about what has the biggest influence on that process and how important it is in education. Those are the main questions discussed in the article.

Keys words: time management, student, academic teacher, teaching, value of education.